

Jekkabaara

Jamana

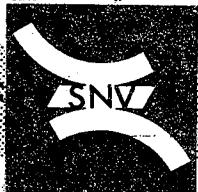
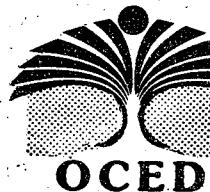
Chela ceman nia musoman kunnafoniseben

Faamuya Yiriwaton

boko 66 nan d. 20
1991 SAN KALO WOORONAN

DENMISENW TOGOLA DON GINTANW
KERA AFRIKI JAMANAW KON

Dakunw

№ 2
Kunnafoni tan SIDA kan

№ 3
Denmisenw togola donba
Afriki kon

№ 5
Tominan mara koori cikeda
donni

№ 6
Waajanburu foneñecike
fobondacike.

№ 7
Tominan mara koori cikeda
dugukolo dacogo.
Tolinogo

№ 8
Kenye sabatisira wateya do.
Niwakinita nafa.

№ 9
An ka yele doonin

№ 10
Sigi-ka-to

№ 11
Maanaregen ani poyi kene

№ 12
Munna Sama be kungo kon

Ka se duguw ma

KUNNAFONI TAN SIDA KAN

7: SIDA NI BOLOCI

-Nininkali : Dögötörc, n y'a men ko mögo caman bë yen minnu bë siran boloci ne k'a d'a kan u b'a fô ko boloci bë na ni SIDA ye. E hakilinan ye jumen ye o la ?

-Jaabi : Ne hakilinanta ye min y'o la, o de ye mögöw hakili latigeli ye, k'a jira u la ko minnu bë boloci ke, olu b'a dön boloci ka kan ka ke cogo min. Bolocilaw te mögöfila boloci ni bije kelen ye. Mögö kelen, bije kelen ; mögö fila, bije fila. Nka yçöw döw b'a la mögö caman bolo bë se ka ci ni bije kelen ye yçöw minnu na, nka i b'a sörö o yçöw la tasuma b'u kere fe. N'u ye mögö kelen boloci, u bë bije jeni sanni u ka se mögöwëre ma. Okörc ye mun ye ? O körc ye, a kera SIDA ye o, a kera banakise tòw fën o fën ye, n'i koni y'a jeni tasuma na döron, o banakise ninnu bëe

bë sa. Min ka jugu sa, o ye mögöw ye minnu bë yaala n'u ka buwatinin y'u bolo dugukönönaw la, bondaw la k'a fô ko : ne ye dögötörc ye, n'i mankene n bë se k'i sogö, olu suguyaw de sa, mögö de bë se k'i tanga olu ma. Barisa an y'a kölösi olu la, döw ye dögötörc ye, döw te dögötörc ye. U yëre te foyi dön dögötörcya la. Döw ye minaburu gansaw yëre ye ten. Nka olu bëe bë yaala yçöw la k'a fô ko ni sumayabana b'i den na, n bë se k'a furake. O suguyaw de sa, mögö de ka kan k'i yëre tanga olu ma. N'a ma ne k'i b'i ka sogöli ke, i ka taa fura feereyörc la. I k'i ka sogölikelanw san i kelen ka sogöli bë ke ni min ye. O de kafisa.

K'an ben sen were
Dögötörc Suleymani Taraweile

Mogc ko-don be, i ko-bee-don te

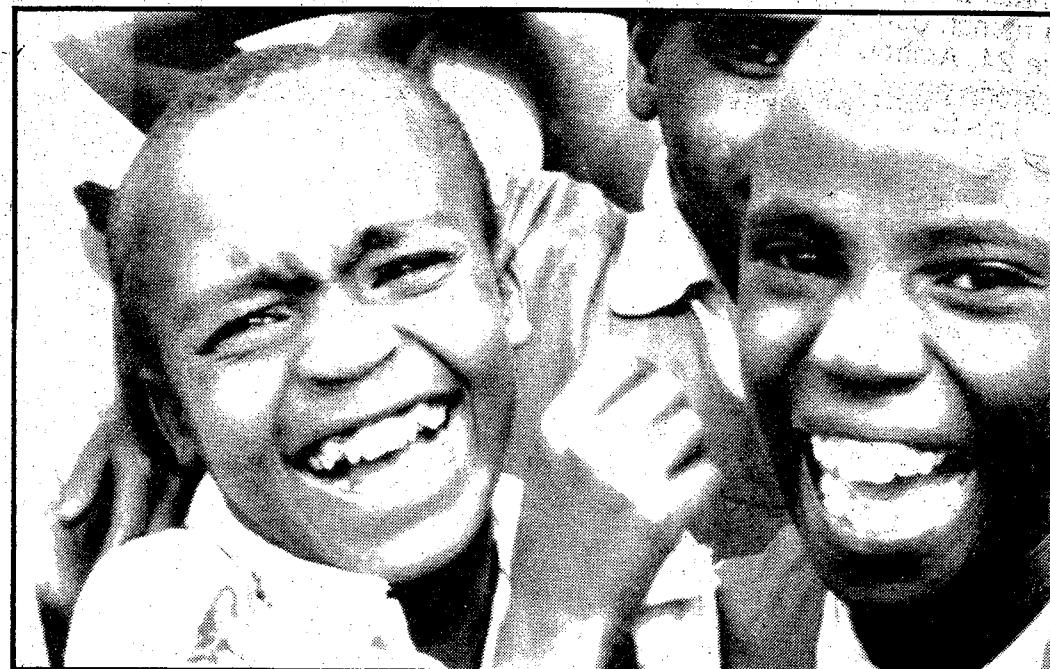
Denmisénw togola donba Afriki kono

"OUA" jamana kuntigiw n'a setigibulon jemogow ka kosan fe njogonye sen fe Abuja, (Nizeriya jamana faabakura), u ka ko bolodalenw ro bari-kama kera kalo 6nan tile 16 sugandiliye, k'o don ke denmisénw togola don ye. Nin wale in b'a jira ko denmisénw josiraw sinsinni ye dijne bee hamannako belebele ye bi. "Ka fen di denmisén ma a ni min ka kan, n'o b'a ka dijenatige siraw bee lajelen sen konuman ; k'a kisi kasarabanaw ma ; ka kalan ni dɔnni-jini-siraw bɔ a ye; k'a balo cogo numan n'a, ka siyօrօd'a ma ani k'a ladoncogo numan se di a a bangebagw ma". A be fo ko bi denmisén ye sini mogokorobaye. Awa fana, sinijesigi ye denmisénw de ye jamanaw bee bolo. Don sugandilenw ye taasi don de ye ka nesin denmisén toorolenw ma dijne fan bee fe, nka kerenkerennenya na, an ka Afriki jamanaw kono. Siyawoloma ye denmisénw ka hadamadenya lafu Afriki woroduguyanfan jamana kono ; kongo ye denmisén ba yirika bɔne u nin na Ecopi ani Sudan ni Somali jamanaw kono ; Adamadenw ka hasidiyya-dijne-jini ye denmisénw faga, ka dɔw senw walima u bolow kari, hali k'u kow yere kari Kameruni ni Togo ani Mali jamanaw kono. Mali yere ta temenna lakali kan k'a masoro aw be na min kalan duguma Mali joyօrօkan denmisénw togola kolo la dijne kono. Bi bi in na, a jamana ka dɔgo Afriki kono ni adamadenw ka hasidiya, n'u ka kodɔnbaliya an'u ka natabaya-joyօrօ-jini te ka denmisénw ka dijenatige nagasi jamana minnu kono : Dijne bee benn'a kan ko adamaden josira folo ye dijenatige herema ye. Bi bi in na, ni denmisén

min bora maraba juguw ka kisew kɔrɔ, o te kisi bana jugu ka kasaraw ma wailima kongo ta. N'a min yere kisira o bee ma, o te kisi kunfinya dibi ma. Baaradese fana be na jigi sigibagato bee waaro. Kari don, kalo 6 nan tile 16, 1991 san, o ye denmisénw togola donba ye Afriki kono. Yali an be na o don o fana ke tegerefɔni dɔnkilida, ani donke don danma ye wa i n'a fo an delilen b'a la cogo min na donba

ye wo, fo ka se kalankow sabatili ni balosiraw ani denmisénw ka dijenatige sabatisira tɔw bee ma. Muso jemogocaman were kumana o sira kelenw kan.

Denmisénw togola donba Malik kono, Mali jemogow y'a latige ko don in gintan be ke Mali fan tan ni naani bee kono dugumogow ni jemufanga jekuluw fe. Don in hakilinan kelen na, a jira la ko k'a ta 1991 san kalo 6nan

Denmisén ladoncogo b'a ke jamana sinijesigi numan ye

kofolenw latemenni na ? Ayi, o ma kan. Mali musow ka tɔnba dɔ, min ye "COFEM" (kofemu) ye, o jekulu jekulu mogodo, Konarela Adam Ba, ka fo la, denmisénw lajabara an fe yan, k'u wayiba, k'u tooro 1991 san kalo fo lo n'a kalo sabanan Musafangakel'e sen fe. Okow ka kan k'a to an ka feere jini min be denmisén kasaara bali an ka jamana kono tuguni, a kera politikiko keli kono na ye wo, a kera banajuguko

tile 16 in na, ka taa s'a tile 23 ma, k'o be ke Mali jamana denmisénw togola kungogon seli ye, min baaraw jemogoya b'anka jamana kuntigi bolo, n'oye jetinan koloneli Amadu Tumani Ture ye, n'ale de ye "CTSP" jemogoye. O kungogon sugandira an ka jamana jemogow fe k'a da Mali joyօrօ kan denmisénw josiraw lakanani na dijne kono. Tiŋe don, Musa fanga kera

kenekan jahanama y'an ka denmisénw bolo. Nka o man kank'an hakili bɔ a koko Mali ni Kanada jamanaw de ye dijé tɔnba "ONU" ka nɔgɔnkunben sugandilen nɛmogoya. ke denmisénw kunkan 1990 san kalo 9nan tile 30. O kene o kan, dijé jamanabee benn'akan kodenmisénw josiraw ka kan ka latanga, i n'a fo

mɔgɔkɔrɔbawta. Musayerebɔr'okene de kan ka na gele cili damine denmisénw na k'o sababu ke a ka fanga lakananiko ye. A ye dijé bee latige a yere la, ka soro ka bɔn a ka lebukene-kan-sigi ma. O tuma, k'a ta 1991 san kalo 6nan tile 16 la, ka t'a bila a tile 23 la, Mali ce n'a muso bee, a denmisén n'a mɔgɔkɔrɔba bee ka

kan k'i taasi denmisénw tɔgolako la. An ka here ninita be se ka sabati cogo di ni denmisénw be ka sa banaw fe, fura be bana minnu na, n'u te balo sɔrɔ, n'u te kalan sɔrɔ, baara kerebete ? An k'an taasi barisa denmisénw b'an bee bara de !

Tumani Yalam Sidibe

Dankari kera Musa Tarawele jɛnɔgɔn dɔw la.

Jetenan koloneli Umaru Jalo, n'a be fo a ma ko "Biris" ni Kumandan Anatoli Sangare minena, k'udon kasol a ntener don, 1991 san kalo 6nan tile 24, Amadu Tumani Ture ka jen kɔnɔna na.

In'a fo "CTSP" y'a fo cogo min na, "Biris" minena k'a bila segesegelikelaw ka bolo kan, walasa ka se ka Musa Tarawele ka gerentenfanga mɔgɔfagalaw n'a ka faso-wari-dunnaw don, k'u minne, k'u don kasol a.

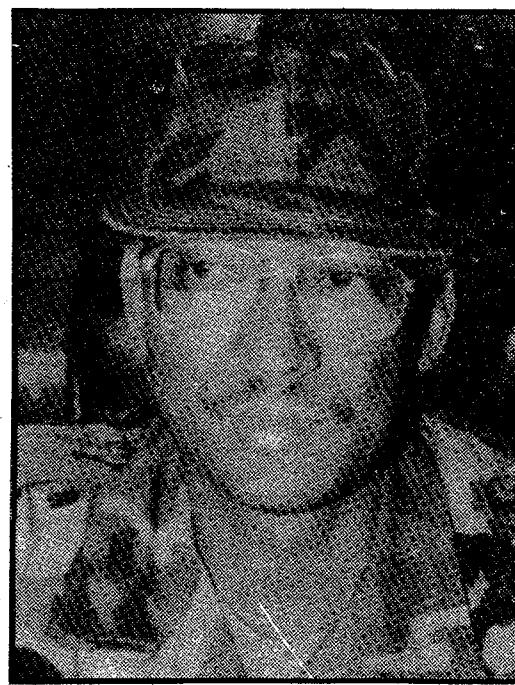
Kumandan Anatoli Sangare minena k'a bila segesegelikelaw ka bolo kan.

Kibaruyaway'ajirako "Biris" minena Bamako-Kura-Bolibana misirida la, fajiri seli bannen ko.

Min ye Anatoli Sangare ye sa, ale minena "CTSP" dagayɔrɔ la.

Amadu Tumani Ture ye ce fila ninnu minne ka mɔgɔw bɔ dusugan na, barisa, n'i y'a jatemine nin ce fila minenen tun ye Musa demenjɔgɔn kɔrɔw de ye. U ye Musa demen ka mugu ci kalandenw ni jemufanga tɔnw mɔgɔw la, ka Musa demen faso wari dunni na, ka tila k'a janfa. Mun b'a jira jama na k'u te "CTSP" mɔgɔw janfa ?

"Biris" tun ye Musa kolɔsilibaga ye a ka gerentenfanga kɔnɔ. A ye san tan nɔgɔn ke Musa kolɔsili la. Musa dannamogoba tun don, a ka ko bee tun don. "Biris" tun ye Musa ka fanga kolɔsibaarada kuntigi ye. A tun ye Musa hakililatige ko "UDPM" ka tɔnsigiba be ke marisikalo tile 28, ko fosit'o bali (Odun y'a soro kalandenw fana y'u kali k'o tɔnsigi kelen in te ke, fo ni Musa ye olu bee faga). "Biris" tun y'i kanto fana a kere-fe-mɔgɔdɔw ma ko : Musa ye diina do ye ale bolo, ko n'i ye Musa minenen ye, ko ale su

Umaru Jalo "Biris"

don. Ale ce kelen in de fana ye Musa kɔnɔna surugu jemufanga tɔnw kanma. "Biris" de tun ye Musa ka fangan warri marala ye fo ka taa se dankari don na Musa la. Ale de tilara ka Musa janfa, k'a minne ka di "C.R.N" (no ye fasodenw ka benton kura sigilien ye sen kan) mɔgɔw ma walasa ka se k'a yere kun bɔ. O dun m'a kisi minneni ma. A tun sen be fen nagamnen caman na.

Anatoli Sangare ye "Biris" ka kalanden ye. Ale de bilara "Biris" no na Musa ka fanga kolɔsibondaba la. Anatoli tun ye "Biris" ka fen bilalen de ye o baarada la. A tun te fosi k'a yere mayen. A tun be "Biris" de ka kumaw bɔ a sira fe. Anatoli tun sen be fen ferekelen caman na fana. "Biris" ni Anatoli bee tun ye mɔgɔ suguya kelen ye.

"Biris" ni Anatoli ko, soro dasi jalatigi

caman minena. O mɔgɔw be taa mɔgɔ naani na.

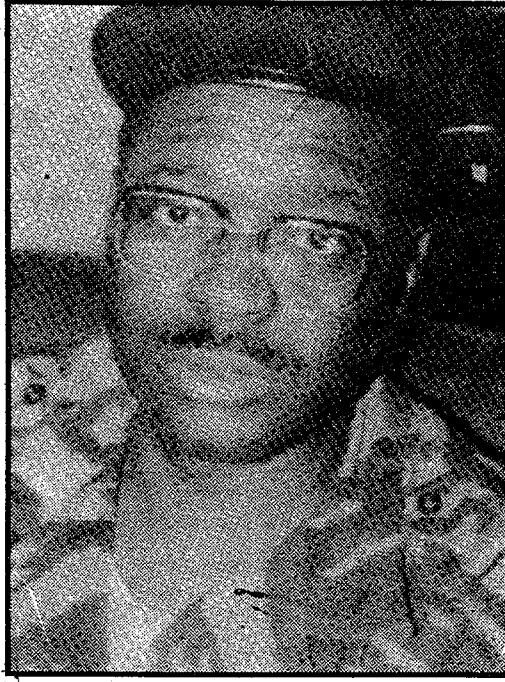
"CTSP" kuntigi y'a fo cogo min, mɔgɔ o mɔgɔ, n'i no yera Musa ka fanga jugu mɔgɔfagaw la walima a ka wari dun na, i be minne k'i nangi, i ka kan ni nangi min ye. Ko hali n'ale yere noyera a la, a ka minne k'a don kasol a. A te temen o kan !

Jaka Dunbiya

Jamana baarada mɔgɔ do.

(Nin ye, "Echos" kunnafonisèben ka tarata don, 1991 san kalo 5nan tile 25, boko kerenkerennen kɔnɔ kuma do ye).

Kolɔsili : mɔgɔ minnu ni "Biris" ni Anatoli minena, olu dɔw bilara sisani (mɔgɔ 3 nɔgɔn).

Anatoli Sangare

MA.KO.CI. Kunnafoni

Tominan mara Koori cikeda dɔnni

Tominan mara b̄e San MAKOCY ka mara kono. A sigira sen kan 1981 san na, ka tigasene baarada (O.A.C.V.) kofalen. Tominan mara b̄ee kono na n'a tilalen don kafo duuru (5) ye : Timisa, Fangaso, Kula, Mafune ani Manjaki. Minye Manjaki kafo ye, odugu b̄ee'ta ka mara kono. Dugu 54 b'a fe Manjaki dugu 84 na, a t̄obé Kinparana kafo fe.

A dancew file : Koronyafan fe : Burukina Faso, Kogodugufan fe : Jenekafu n'o b̄e Moti fe, tilebiyanfan fe : San kooricikeda mara.

A woroduguyanfan fe : Kinparana ani Yorosso kooricikeda mara.

Folo : A waatiw cogoya.

Sanji sumanenw jateminenen san duuru temenen, o file :

A fijebaw ye fonene ta ani samine donda ta.

Filanen : A dugukolo cigicogo

A yoro fanba b̄ee ye dugukolo dalakelenen ye. Nka yoro dōw la i be kulu kelen-kelenw ye, minnu ye b̄ele bilen ani bogoye. Kuluba fila b'a kono, minnu jokun be se metere 400 ma. Olu be lafiyara ni kula fan fe, u koronna. Okulu ninnu bora Banjagara kulu de la. K'ata Cucu ka taa Mafune kogodugufan fe, i be kulujanw ye yen no.

Sabanan : A jiriko

A jiriko fana ye cogo fila ye : tumayorow ani kenemayorow. Timisa ani Wan mara, jirisun misen n̄oninlama b̄e ye o yorow la. Mara in

fo : dori, kojan, zura fala, Con fala, ani lebereni fala.

Duurunan : Dugukolo suguya

A dugukolo ye cencen dugukolo boḡo dugukolo, ani bele dugukolo ye.

A dugukolow nonnen don kosebe. Dugukolo non ji fe ani fijé fe, olu de be soro yen.

wooranan Hadamadenya siratge

Boo de y'a yoro la si caman ye, ka fara dafinw, kadou ani fulaw kan. Caya la boo de be t̄obé ne. U be soro fan b̄ee fe. Siya minnu fana be yen n'o man ca o ye myanka, mousi ani bamanan.

Demisen b̄ee be taa jamana kono tilema fe, dugubawla walima ankerfe jamanaw. Nka u b̄ee be segin so

Sanji jatemine yoro	San 1986/87		San 1987/88		San 1988/89		San 1989/90		San 1990/91	
	tile hake	ji binen (mm)								
Timisa	34	494,3	27	259,8	21	351,1	42	625,3	29	393,7
Fangaso	39	480,2	-	-	38	541,5	29	470,1	38	578,5
Fiyon	37	647,8	33	336	41	648,5	33	462,8	32	420
Kula	33	525,4	33	452,5	39	650,5	40	633,1	38	448,9
Manjaki	49	745,1	35	435,3	39	610	44	502,2	50	624,7
Mankoyina	48	868,2	35	459,4	40	750,5	41	679,7	49	726
Yaso	34	459	-	-	36	598	37	507,8	40	601,5
Tominan	50	810,7	36	506,2	40	503	42	640,2	35	510,8

A waatiw ye fila ye : samine ani tilema.

Samine be damine kalo 6 nan fo ka se kalo 10 nan ma. Nka tuma caman, sanji be tige kalo 9 nan na. Tilema b'a waati t̄obé et. Sanjiko fana be yelema yelema, k'ata milimetere 350 la, ka se 800 ma. Ka bo bayanfan ka taa worodugu fe. Tominan kooricikeda sigilen be yoro la min sanjidese be ke tuma caman na.

worodugufanfa fe jiritu ko be ka nogoya yen doonin. Jiri minnu be ye yen ka caya, o ye si, nsira, balazan ani nere. Nereko be ka dogoya sisani kosebe.

Bin minnu ye ngolo ani waga ye, olu be ka si tunun.

Naaninan : Ajisiraw

Ji temensira si te mara in ceci, ni ji be soro o kono sanga ni waati b̄ee la ; nka ji sigiyoro danmadou be yen i n'a

semine donda fe.

A yoro, keretien diine fanga ka bon kosebe. Silameya ani joson fana be k'a dugu dōw la.

A jama

Mogo b̄ee lajelen hake ye = 113193

A cikedad hake ye = 11592

A kene hake ye = 5781

U tilancogo dugukolo kan = 19

Wolonwilanan : Kafo lakolosili-bagaw

MA.KO.CI Kunnafonni

Kafo tilalen ye marayorō 9 ye, ani lakoliden sigiyorō 34, o lajelen be ben dugu 321 ma.

Olu dafalen don ni balikukalan karamogo mogo 4 ye, baganmara lakoliden mogo 5, ani dugukolo lakanalakoliden mogo 1.

Duguyiriwatōn damine to don kafo in kono. Duguyiriwatōn 16 b'a kono, ani balikukalanso 47. Balikukalan be ke booran na booduguw fe, a be ke bamanankan fana na bamananduguw la.

Seeginan : Senefenw

Senefen kologirinw kene senenensan saba temennen in na mara in kono, o file nin ye :

Kafo in senefen nafamaba sinsin-

Benesenete bolo-kō-fē-fēn ye mara in kono.

Halisa o be se ka yiriwa cogo minna, feere be ka jini o la.

Baganmara yērē joyorō kabon kosebe mara in soro la. Fen minnu be mara u fe, o ye : misiw, sagaw, baw, faliw, sow, lew ani shew ye, nka baganw lahineyorōw cenni ye geleya ye a ko la.

Konontonnan : Numuyabaara
Numu karamogo mogo 7 kalanna mara in kono.

O mogo7 la, motere be mogo 2 de bolo. U bee lajelen don ton kelen kono. U be senekeminew n'a fen misenw dilan minnu be ke sababu ye

don jekuluw fe, jama jera ka minnu sigi.

No be jurudon k'a feere je la dugudenw ma, ni kalo 6 nan jora. A be ke sababu ye ka taamaw nogoya dogow ni nogon ce dugudenw fe no jinini na. Jigine nana be dugu min na mara in kono sisan, o ye 55 ye.

MA.KO.CI San

Waajanburu fonenecike fobondacike.

- Fen kelen togo saba, togo numan.

Nekan be jonnimai ? Nkan be cikelaw ma, minnu b'anw ka ladilikanw lamen, k'u labato. N b'aw wele, aw ye wuli ka misidaba siri, ka waanew ani wagaw laburu ka bila san were ne sanni sumaya ka taa k'aw dan.

N teri, dugukolontanya be e minna, i fana te wuli k'i ka kabaforo n'a konofenw laburu ka ninnu ladege !

Cikela hamika kan ka ke mun ni mun ye ?

Soli-ka-bo, binjugu keleli ani soro sabatili wale tow.

Aw togo ko banikono, aw ni netaa, nka tow b'aw ko.

N badenw, aw ye son, dunkafa ka sabati, jamana ka yiriwa, bawo ja b'an ko

- Aw ni ce, aw ni baara, aw ni fasoden numanya.

Nama Tarawele
Farakan, Doyila.

Senefenw (taari hake)	San 1988/89	San 1989/90	San 1990/91
Koori	93	118	102
tiga	5.329	5744	6079
bene	692	647	705
Keninke/sanjo (lakananen)	5385	6068	6155

nen be tigasene de kan. Koori be sene dugu naani dōron de fe a bayanfan fe. Dugukolo cogoya ni sanji dōgoya b'a to kooriko sabatilen te kosebe mara in kono.

Sannifeere min kera an fe san saba temennen in kono, o file nin ye :

Sanfenww (tonni hake)	San 1988/89	San 1989/90	San 1990/91
tiga toni	1065	1565	1001
koori toniiii	114	111	107
bene toni	189	83	57

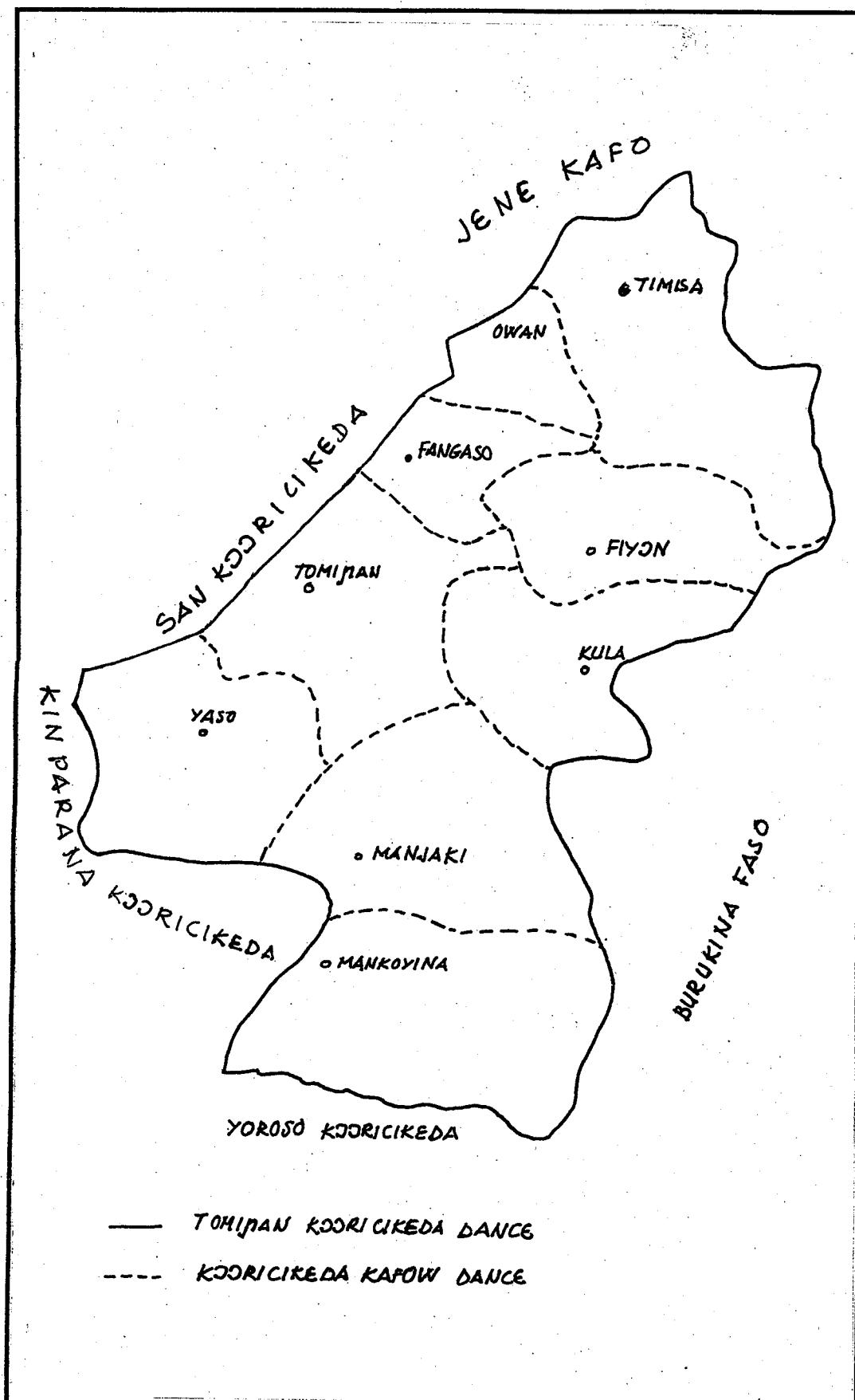
ka soro yiriwa.

Tannan : Jigine nana baara

O baara daminen kabini 1985 san na, k'a masorō, ja min kera 1984 san na. A kun ye ka dunkanfa sabati ani ka baloko songo nogoya. No maralen min be dugu kono, o lakananen

MA.KO.CI Kunnafonni

Tominan mara kooricikeda dugukolo dacogo

Tolinogo

1lo) tolinogo soro

Tolinogo be soro : binw, jiriw ani fensuw tolilen ; sumaya, funteni ani dugukolo la fennanamaw fe.

2nan) tolinogo joyoro :

Tolinogo nafa ka bon kosebe senekebaara la, k'a d'a kan

- a be do fara soro kan,

- a be dugukolo basigi k'a cogo ne

;

- a be yelema-yelema dugukolo kono, ka laban ka ke falenfenw balo ye ;

- a be dugukolo nenamaya, ani ka ke sababu ye ka ji basigi a la ;

- a be damannogo sinsin dugukolo la.

Ode koson MAKOCI ka seneyiriwa kibaruyaw dili sen fe a b'a nini cikelaw fe uka tolinogo camandon, walasa ka dugukolo barikaya.

3nan) tolinogo be dilan cogodi ?

MAKOCI mara kono, dilalicogo fila de be tolinogo la.

A folo : min be dilan fogo nana kono.

A filanan : min be dilan nogodinge kono.

Nin nogo dilancogo fila k'o, foro be se ka nogo soro foromananw fe. A be se k'a soro senefen dow moto la bulukuli sen fe i n'a fo fo n'a Ngonnaw.

- Nin nogo dilancogo ninnu k'o fe, nogo werew be yen, i n'a fo werenogo min be soro misiw yelemai la forow kono.

a) fogo-nana-nogo :

Sanga ni waati bee cikelakolidenw be fogo nana kibaruya lase cikelaw ma. An te na segin o nefoliw kan yan.

- fogo-nana-nogo dilali geleya yoro ye kala caman celi ye k'a mara, min be se ka fogo labo samine kono.

- A kolosira k'a ye ko kala celenw te laboli ke hali masintigiw yere fe. O kala dese de y'a to nogo sorolenw te laboli ke.

A geleya do fana ye fogo nana danmakenebaliya ye ka ben bagan marataw hake ma. O la fogojana jota kene ka kan ka ben misi marataw hake ma.

- A nininen be cikelaw fe u ka kunnafo jenjen nini cikelakolidenw fe fogo nana joli sariyaw kan.

Ayera tugunko senekelawte laben kosebe baara in keli kanma. O de be na ni :

- wuli joonabaliya ye kala celi n'a marali la fogoda la.

- ani nin baara fila kebaliya nogon fe.

Kala celi ka na fogoda la ani nogo ka taa foro kono.

- a kera cogo o cogo. Koci mara kono, kala ce ni nogodonbaara ka kan ka ke k'a ta kalo 3n ka t'a bila kalo 5n na.

O la, wotoro sije kelen nogo la ka foro kono, a segintu kala sije kelen kana fogoda la.

Walasa tolinogo be barikaya kosebe, MAKOCI ka ladilikan ye

Tolinogo ni tubabunogo be cikela ka soro yiriwa

fogotigiw ka buremunogo do nagamini ye nogo la a laben tuma.

b) nogo-dinge-nogo :

Min ye nogo-dinge-nogo soro cogo ye :

Cikela be dinge segin a sago la.
A be binw, furabuluw, kalaw ani

namaw mara a kono ka to ka ji k'a kan sanga ni waati be. O de b'a to fen ninnu be toli dinge kono ka ke nogo numan ye.

Tolinogo toni duuru de be don tari kelen na san kelen kono, walima toni tan san saba o san saba.

Kenye sabatisira waleya do. Niwakinita nafa

Samiye sera, soso be na caya, a dun cinda be mogo bana. Aw ka wuli k'aw laben. Banakunben kafisa ni banafurake ye.

Niwakini takun

- walasa ka mogo kisi suma ma, i be niwakini ta.

- suma ye bana ye min be soro soso cinda fe.

- soso dun ka ca k'a ta samiye damine tuma fo ka t'a bila fobonda la.

- suma be mogo bee mine, n ka a ka jugu denmiseri de ma ka temen mogokorobaw kan.

- Niwakinita de be do bo denw ka bana na, a be fo min ma ko kono, o n'a ka saya caman. N'o kera a be ke sababu ye k'u ka kenye sabati.

- Bee b'a don ko ni denw banana, u ba te se ka baara ke. Na juguyara u fa fana ka cike be nagasi, samiye dun te mogo kono.

Niwakini tacogo (walanba 1lo)

- niwakini be ta dogokun waati folenw na.

Si hake	dögökun o dögökun	kalo 1 kono	kalo 6 kono
wolotu-ma fo kalo 6	kise tilance	$1/2 \times 4 =$ kise 2	$2 \times 6 =$ kise 12
kalo 6 fo san 6	kise kelen	$1 \times 4 =$ kise 4	$4 \times 6 =$ kise 24

- k'a ta kalo 6nan na fo kalo 11nan na, walima fo kalo tan ni filanan.

Muso kono ma ka kan ka kise 3 ta

Si hake	kalo 1 kono		kalo 6 kono	
	kise hake	songo	kise hake	songo
wolotu-ma fo kalo 6	2	d 4	12	d 24
kalo 6 fo san 6	4	d 8	24	d 48

dögökun o dögökun.

Niwakini songo jatemine (walanba 2n)

Niwakini kise kelen sogn ye dorome 2 ye.

- Nin b'a jira k'a fo ko dorome 24 walima 48 te se ka denw furake ni suma walima kono y'u mine.

- N'i ye niwakini buwati kelen (kise 1000) tilan fila ye, o be se ka den 61 tanga kono ma (o be ben dorome 2000 ma).

- San dugu caman kelen be ka nin baara sigi sen kan a ka ca san 12 ye.

- N'i sera juma donw fe o duguw la, i b'a soro musow ni denw be nogon dalaje u ka kalanso kono niwakini dili kanma.

- Denko ka gelen, bee ki jija, k'u tanga bana jugu ma.

Sisela Mayimuna
Musow ka yiriwali bolofara MAKO-CI, San mara

Ofisi Kunnafoni

Nakobaara nafa
 Nakobaara ye senekele ka yeredemensira do ye :
 Nafenw be bo nakoforo de la.
 Gadenw ka musakaw be soronako de la.
 Musow ka musaka be soronako de la.
 Hali gatigike ka nisongo be soronako de la.
 Nako ye soron sinbere do ye.
 Ni senekele min te nako da, o ka soron ye misiba min ko kelen ye.

Kalan teliman
 Jon ye nin sirakura bo ?
 Donni sorosira teliman
 Nogon dongsira
 Nogon faamusira
 Kelenyasira
 Jamana ka netaa sira
 Kunfinya kelesira teliman
 Kalan sinsinsira kura
 Jon ye nin sirakura bo ?

Bakayi Jara
 Kolodugu kura, Lono

Ofisi nacogo Lono
 Ofisi folola Bakinda, a senefen folo tun ye da ye.
 1933 san Bilumu ye babili dilali damine. Babili bannen, u ye Kenefia sigi. O san filanan, u nana se Sukuba ma Lono korenin na k'o wuli kana Koloni sigi. O sigibaa tun ye Santigi jara-den ye. Lono sigicogo file bilumu fe. K'a ke kolon ye, o kera 1936 san. A senefen folow tun ye malo, keninke ani kooriye. Sanni Ofisi ka na Lono o y'a soron minnogó tun be maa faa Kala. Bi, ji be maa faa Kala. Ni maa min ye sannu tomobili san fe, i be jigin ka barika da bogodigenba ye.

An ka Yele dooonin

"UDPM" mogó koro do ka bataki ka se Musa Tarawelee ma.

Musa,

Dijen n'a ye n'k'i wele o cogo la, barisa, bi bi in na e te fen were ye nsongsan tulo tigelen gansan kó. Ne koni ye fan-beemogó de ye, i n'a fo i jenogonba tow UDPM kono. Kunu, an tun nibe nogon bolo, nka bi, anwyefangatigi kuraw de ye de. Siga t'a la fana an be joyoró soron jamana in maradabaw la. An y'an sooriyoró yere soron ka ban politikiton kuraw kono. An be yoró bee barisakumanin nanbaray'anta ye ! O yere koson an b'i fo barisa i y'an kalan konuman nanbara ni nkolon labencogo numana. E yere tun y'o walew jalatigiba ye. Coo, belebele ! N b'a fi ye k'an ka cefarinya bonyana haali, f'ansera k"antogola politikitonw dilan, anw minnu tun t'a fe ka toncamanko kuma men an tulo la ! Yali i b'a don ne ye min ke n ka «UDPM» tondensében na wa ? N y'a jeni jahnama tasuma na, i ye jahana-

ma min lahidu t'anye, anik'a jigi an kan sanni i binni ce. Dow yere y'u ka seben bila u da k'a dun. I ma doweré ke fanga la san 23 dörön kó, i m'a don e taara joona ! An ka kow fana te ka sira soron kosebe nka, alihamdu lillahi, hiyabu b'an kan koni barisa, jamana nemogó kuraw y'a faamu de ko a dan ye jege tolilen kun kan tige ka b'a la, walasa atoka na diya. E yere fana be se k'i hakilisigi barisa i jenogon koro be ka u seko bee ke walasa ka geleya don jamana kono, ka kow geleya fangatigi kuraw bolo. O misali file : tijeniw be ka ke halibi jamana kono, yere mabilaw, fana be ka danmatemén ka temen i tilelataw kan ! Mogow be jeni ; soneniw be ke, janfaw ni binkanniw kerebeté. Bonya te fosi kan. Bonya te mogosikan. Mogosogo-dunnaw yere be se ka soron Mali kono bi. I y'a don sa ko an ka jamana tijetónba in (UDPM) y'a jeniyoró fin de. N b'i laadi

teriya la. I k'a ke cogo bee la i ka se ka ke mogó hakili nagaminen ye walima faato yere sanni i ka kiiritige don ce. Laala, o be se k'i lakisi... e n'an to bee. Ko si man nogon n'o ye : kuma sinwakan na, i ka «jagadon» fana ke k'i fobaga bee bisimila. I ka «UDPM» ka kalo 3n «Kongereba» balilen fana kofo, k'i peren.

An te nogon don tugun de n teri. Ala ka n'an ka nogonye nogoya habada. jemufanga walima saya.

Anw be boli.

**Bubakari Sangare
 bayelemabaa : Tumani
 Yalam Sidibe**

Kunnafoni : Nin bataki in bora
 «kunnafonisében «Eko» boko 78 nan ne 5 la, 1991 san kalo 5nan tile 10 tan. Yeleko bataki gansan don. A kow ma ke. Mogosi ma bataki ci Musa ma.

Hakili jagabé

Sigi-ka-foba nata

Jekabaara boko kosan kono (k5n) an da sera «demokarasi» ma aw ye kunnafo ni siratege la jamana kunkankobaw kan. In'a foan y'a lahiduta aw ye cogo min na, ko damineyen de don sa, nin boko in kono, an y'a nini Eko (Les Echos) sebenjekulu mogo faamuyalen do fe, n'o y'an balimake Modibo Jalo ye, a ka do nefo an ye jamana sigi-ka-foba nata kan. Ojinina a fe cogo min na, a y'o k'o cogo la.

Awa an ka Modibo lamé...

Sigi-ka-foba nata

Gérentefanga min sigilen tun be Malidenw nin kan kabini san 23, o ser'a dan na kalo 3n temenen tile 26 don. K'a ta o tuma fo ka se bi la, yelema caman donna an ka jamana kono. Fanga nemogokulu kura n'o ye «CTSP» ye, o sigira ; setigiblon kura dilanna, k'okuntigya di Sumana Sako ma. Marakuntigi kuraw sigira. Cakedaba caman nemogow wulila ka b'u joyoro la. 1974 san sariya bakun dulonna ; ton kuru kelen, n'o tun ye UDPMye, o cira ; depiteblon kerebete ; toncamanko yamaruyara.

Wa nin yelemba ninnu t'abannen ye. Min be ko o de ka ca, ka d'a kan o be kun ye de ka dabali tige walasa k'an ka jamana kun jengé ka bo kunkilenna ma min tun t'a to Mali ka sabati soro, politiki, faamuya ani adamadenya sira kan. O de koson sa, Jama Makarankulu (CTSP), n'o te dovere ye fo sorodasikulu min ye juru ke Musa Tarawele kan, olu la mogo 10, k'a fara jamafanga (demokarasi) lafasa jekulu mogo 15 kan. O «CTSP» o de y'a nini setigiblon kura fe kerékerénneny la, ka jogonyeba do lajini kalo 3 kónonana. Jamana jogonyeba kun ye ka faso kono mii-riyasiraw, diinesiraw ani cakedabluw be lajelen ke ka sigikafo ke, walasa ben ka ke Mali sinijesigi dabalicogo

kan. O koro ko bee lajelen k'a feta fo anw ka jamana kunkilenna kura kan politiki, soro, adamadenya ani faamuyasira la. Mogokelen, hakili kelen, mogo kemé caman, hakili kemé caman.

Ni fasoden bee, ce ani muso, denmisén ani maakoroba, faantanani fentigi, bololabaarakela ani hakililabaarakela, duguba kono-mogo ani dugumisén-kono-mogo, o n'a jogonnaw. Ni nin mogo kofolenw bee y'u hakilila falen-falen, ka benko kan, n'o ma ke daamu ye, o te se ka ke bone fana ye, k'a d'a kan, filio filiye an soro, geleya fen o fen b'an kan, Mali ani Afrika kono, olu ju fanba bee bora maakelenfanga de la. Ka d'a kan fana adamaden si te yen ko min be se k'i jo k'ale kelen be Jamana kuru bee sago-la-ko don, janko k'a fo k'a be fasoden tow bee lajelen ka here latige ka soro olu yere ma jen n'a ye.

N'iko k'i be here ke jama ye, o te se ka ke f'i ka nininkali ke, ka lamenni ke, ka mogow feta don, k'u nin dungo-la-ko don, k'u tana fana don. Fen min man a bo o sigi-ka-fola, halin'o ma ke bee lajelen sago ye, o be k'u benkan ye, o be ke u jemakan ye. Jamafanga, n'o be wele fana ko demokarasi, o n'efeko te fen were ye nin ko : jama be lajelen k'u wasa don mogow la minnu be taa u miiriya lafasa. Ni jama fanba

benna waleya min kan, o de be semenciya ka ke wajibi ye bee ma.

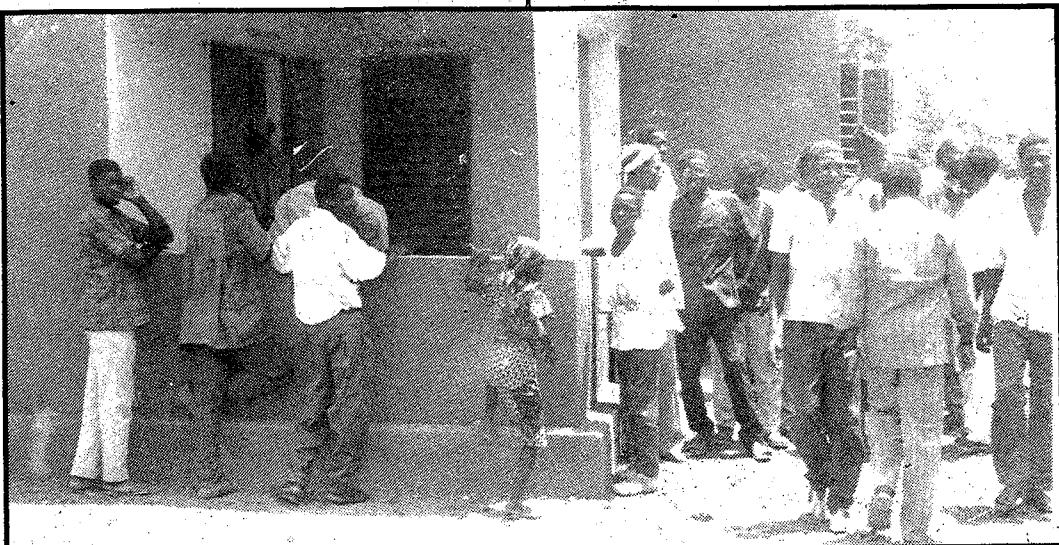
Fen min ye an ka faso sigi-ka-fokafo in ye, a ka kan ka damine sanni 1991 san kalo 7n tile 5ce. Mogota'a don folo a kuntaala janya be ke min ye, walima jen ni jen be na wele kene kan. Nka an b'a don koni k'a ka baara be na boli nin fen danma danma nin-nu kan : jamana sariya bakun kura sebenni, tonw ka benkasenben labenni, sugandili taabolo yelemai, ani fen werew.

Sigi-ka-fa in bannen ko fe, ani sariya bakun semenciyalen jamadanew bee lajelen fe ka temen, Jamana kuntigi kura ani depite kuraw be soro ka sugandi. Nin bee kofe sa, o be ke Mali wulilen ye josen kura kan.

O bee n'a ta, josen kura talen koro te ko an ka dinenatige jogoyalen y'o ye, o koro te ko geleya bee bannen y'o ye. Mali dilanni n'a diyali, o te nemogoko ye, o te mogo kelenko ye. Fasoden bee kunko don. Fo bee ka wuli k'i jo, k'i feta fo, ka nemogow kolosi. O doron de b'a to ni mogo danma-danmanin doron te jamana kuru bee ke lenburu ye ka ben u kelen danma ma.

Modibo Jalo

Eko sebenjekulu mogo do

Maanaanegen ani poyi kene

Poyi ani payi
Nege sengeren kene
Do b'a naga nimi o t'a ji mi.
Kolonkolon kaba
Kaba misen monongo
Dononkoronin ko : Ale be poyi la, bawo
dugu te je ale ninema abada !
Dugumene fana ko :
Ne be poyi la, bawo ne faanta ni faama
don
Fo nin n ma min sorø ko cin !
Dosokoro ko :
Ne yere be poyi la
Sabu ne folo be dunan bisimila du kono
Dunan jugu fara duna numan kan !
Soke fana ko :
Ne be poyi la,
Ne be n tigi donni ka ne yere kiliw donni
Ka taa do kili ci a fa ka bulonda la.
Misi musokoro do :
Ne be poyi la
Ne be n den balo ka wali denw fana
balo !
Warabilen ko :
Ne be poyi la,
Forotigi b'a ka foro senø,
Nka ne folo de b'a foro sumanw dun.
Bakoronin ko :
Ne be poyi la,
Here fara here tana kan
Ne folo de be faa mogow ye !
Woro ko :
Ne be poyi la, jamako te ke ni ne woro ma
ye
Baninkono ko :
Ne be poyi la,
Ne folode be samijne kunnafonidi cikelaw
ma.
Bunteni ko :
Ne be poyi la, bawo ni mogø min ka
saraka bora ne na
I b'i bolo yanga ne san fe de,
N'o te bolo te da ne kan.
Dimogo ko :
Ne be poyi la, bawo, ni suman sigira
Ne folo de be sigi o la
Sanni a dunbaaw k'a dun !
Sa ko :
Ne be poyi la, bawo ne su fara n jenema
kan
Siran be ke ne je !
Dugukolo ko :
Ne be poyi la, bawo ne be fen bee balo
Ka laban k'u bee dun !

Alasani Mariko
Konobugu

Munna Sama bē kungo kōnō ?

Dononkoronin ni samatun bē njogon kan dugukelen kōnō. Odugu kelen in kōnō, dononkoronin ni sama tun njebolen bē npogotiginin dō fe. U fila bē b'a fe ka npogotiginin in furu. N'u fila ye njogon sōrō tuma o tuma npogotiginin in ka so, u bē b'a jini k'u Seko n'u dōnko jira, walasa dennin ka njebō u fe.

Dononkoronin b'i kanto sama ma ko : «Ne de bē dugumogow lawuli don o don ni n kan dumanin ye walasa u ka se ka wuli k'u ka baara ke. E bē se mun na, ni dumini te !»

Sama fana b'i kanto : «E k'a laje, n bē se ka fen min mōnjogon ni sen kelen ye o b'a fo k'a b'i suma ne ma !»

O fōlen, dononkoronin b'i kanto tugun : «A b'i jena k'i bē se ne na wa ? N'i ye cē ye, n'an ka jen ta !»

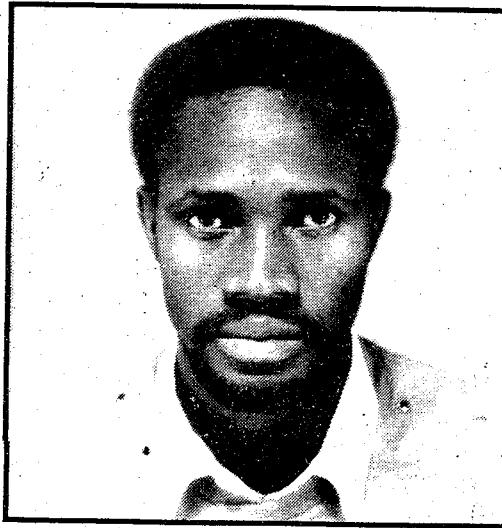
Dugumogow kōnoganna. Nin cē fila in bē bē njogon na cogo di ? Mōgōw b'o kōnogon na dōron cēkōrōba dō y'i kanto : «An b'u bila njogon nā, ni min ye min bin, npogotiginin bē k'o muso ye».

O kēle don selen, bē bōra. Dugu denmisenniw n'a cēkōrōbaw bōra ka fara dununfōlaw ni musow kan, ka taga fēreba kan. Jama bē bōlen sa, bē y'a jini k'a ka mōgō demen. Kungokōnōsogo kamanmaw bē demenna Dononkoronin fe, kamann-

tanw taara sama fe.

Baarita daminenen, dononkoronin y'a teriw bē wele. A teriw la, didenw fōlōnana k'ufili samakan. Dōw donna a tulo kōnō, bōw taara a nun kōnō. Didenwy'u firi samakan, k'a kin a fan bē la. Kinni digilen sama na sa, ay'a yēre jini. A b'a fili duguma, a b'a yēre bugo n'a nunjuru ye. Ni sama y'i puruti, a b'i pan k'i fili duguma. Sama y'i t'o purutili n'o panni na sa ka boli k'kun da kungo kōnōna kan. k'a ta o don na fōbi, sama ma sōnka na dugu kōnō tugun. Sama bolilen npogotiginin dira dononkoronin ma furu la.

Nin senta indey'ato Dononkoronin bē so kōnō, Sama bē kungo kōnō.

Jaka Dunbuya
Jamana baara mōgō dō

Gōnw buruju

Kuma dōnsow ko ko n'a fōra k'i k'a to, n'i m'a to, n'a tonna i kōrō i b'a cē. Ninkera balimaké sabaye. Urokōrōko n'u rō dōgoko tun ye dīnemogo kōnōnafili. Sabaninmawtuntēsa, nk'u tun n'o man jan barisa, fa kelen ba kelen, tile saba-saba de tun b'u bange donw cē. Zanke ni Sule ani Fode fa sara kalo saba ka kon u bangeli jē, u ba sara tile saba, Fode bangeli kō fe. Usaba bē bangera nsirasunba kōrō, aw'u monna o jirio kōrō fana jinēmuso Najuma denbanuman ka bolo kan. Najuma denbanuman ye denmisennin saba in ladon, k'u lamo ani k'u hakili sigi. A y'u kalan adama-denyaataasira bē la, k'a kōnōnajeya u ye fana u ka mōgōnifinya tiimesira bē fe. Den tun te Najuma denbanuman fe. A yēre tun te den fe

Tulon te sebe sa

barisa kabi Ala y'a da, a ma miiri cē-kō-fē-si la abada ! A dōnbaga dōnsow tun b'a wele de ko Najuma ganan. Zanke ni Sule ani Fode nana san mugan ni duuru sōrō Najuma denbanuman ka bolo kan. U te foyi gen ka dēsē o la ; foyi t'u gen k'u sōrō. U saba bē kera cē dafalen san-fadugufa ye. U kelen-kelen bē kera donso kisē-kelen-fili ye. Kungo-kōnōsogow bē tun bē da ani ka wuli n'u tōgōye. Don o don utun b'u ka «a-ye-fali-bēn» fili u kan na, k'u ka naminorōnege coron u bolokan na ka sōrō ka kungo mine. Don dō la, u bē la dōgōnin, n'o ye Fode ye, o y'i kanto a kōrōw ma ko : yali an te Najuma yēre ni dīnē fara sa wa walasa an ta na k'an yēre ye ! A kōrōw, Zanke ni Sule, y'a jaabi ko : O tuma an dōgōke, i ye dīnē kura de komēn bi wa maa bē taama fīnē kan dīnē min kōnō ? Fode m'a kōrōw jaabi aw'a kōrō fana ma fen wēre fo. Tile saba o kō fe, Fode y'i kanto a kōrōw ma tun ko : yali an te Najuma yēre ni dīnē fara sa wa walasa an ta na k'an yēre ye ! A kōrōw, Zanke ni Sule, y'a jaabi ko : O tuma an dōgōke, i ye dīnē kura de komēn bi wa maa bē taama fīnē kan dīnē min kōnō ? O de la, Fode dimina ka wuli k'i kun da Najuma denbanuman ka yōrō kan. A taatola, bēlikisenin saba y'a kūnben k'a f'a ye ko : Fode i kōrōw ma sōn i ka fōta ma, barisa olu bē min ye sebesun san fe, e t'o y'i yēre nagakōrō. I ka sira ke kōseginsira ye, o de da ka di e la de ! Fode ma sēgē fili ka da bēlikisenin olu la. A sera Najuma denbanuman ma. A y'a ka marafa jōsō n'a ka jinēfagakise ye. A ye marafa ju d'a disi kan k'a da jēsin Najuma ma. Ay'i bolo da marafa kēletigeyōrō kan. Sann'a k'o saman ka kisē ni tasuma kē muguju seere ye, dakabanan tēgē dō y'a walon a jē kan fo ka tiiri don a kun ma. A jēmatigera k'a gōnna kuju-ru dulonnen to jiribolo la, a bē k'i filifala a badenkē fila jē bosolen kōrō. A kera jōn na ni halakibaga te ! Awa gōnw buruju fōlen file aw ye dēre. Aw tun t'o dōn. Ote baasi ye barisa Ndayi Baba Jalo y'a fō an ye ko mōgōko-dōn bē, i ko-bēe-dōn te !

Tumani Yalam Sidibe